

Nya Korpgluggen

Dalslands litterära tidskrift

No 2/2025

ÅRGÅNG 1

PRIS: 50 KRONOR

**Franska och
svenska bokbyar**

**KAJ:s Axel Åhman,
den lilla ortens
litterära eldsjäl**

**Bibliotopia:
Mäktig biblioteks-
manifestation i Åmål**

Utsikt över Nössemark. Foto A. Froese.

INNEHÅLL

Inledare | *Victor Estby* **3**

Tidskriften: Ord&Bild | *Lena Grönlund* **4-5**

Franska och svenska bokbyar | *Eva Tranefeldt* **6-7**

Bibliotopia: Biblioteken tar plats i Åmål | *Heli Kittilä & Lena Grönlund* **8-13**

Vi minns litterära Dalslandsstärkaren Gunder Andersson | *Victor Estby* **14-15**

Recension: Älven i mig av Jannete Hentati | *Heli Kittilä* **16-17**

Recension: Eldsjäl av Axel Åhman | *Heli Kittilä* **18**

Korsordet | **19**

Nya Korppluggen

Nummer 2/2025, årgång 1.

Nya Korppluggen har koll på landsbygden och litteraturen.

Nya Korppluggen är en tidskrift som drivs av Dalslands Litteraturförening, med landsbygdsperspektiv på litteraturen, kulturen och samhället.

Omslagsbild: Axel Åhman.
Fotograf: Erik Åhman

TRYCK:
Lasertryck AB
info@lasertryck.se
ISSN 1404-2502

REDAKTION

Redaktör

Victor Estby
070-347 61 74
victor@bokdagaridalsland.se

Eva Tranefeldt
076-814 63 46
etranefeldt@gmail.com

Charlotte Andersson
070-639 66 86
skarbolcharlotte@hotmail.com

Lena Grönlund
070-683 38 89
lngnlnd@gmail.com

Monika Åhlund
070-674 33 01
ahlund46@gmail.com

Heli Kittilä
070-490 94 81
heli60@hotmail.com

KORREKTUR

Lena Grönlund
Agneta Gip
Diana Wennberg

ANNONSPRISER

Helsida 1200 kr

Halvsida 800 kr

1/4 sida 600 kr

1/8 sida 500 kr

Om man binder sig för en annons i fyra nr. rabatteras det med 20% på priset för varje annons införande.

ANNONSLAYOUT

Jürgen Picha 076-2428997,
hjälp dig att utforma din annons. Kostnaden för det debiteras separat.

FOTO

Fotograf Niklas Eriksson,
Ingemar Media, om inget annat anges.

FORM

Kajsa Bergström Feiff

LAYOUT

Jürgen Picha

ANSVARIG UTGIVARE

Jürgen Picha
076 - 242 89 97
jurgen@bokdagaridalsland.se

Dalslands
DL
Litteraturförening

Kyrkogatan 14
662 31 Åmål
www.bokdagaridalsland.se

Bankgiro 5267-3282
Org.nr. 802420-4037

Med korpgluggarna öppna mot världen

Vi är så glada för all uppmärksamhet och alla hejarop första numret av Nya Korpgluggen fått. Men vi i redaktionen nöjer oss förstås inte med det, utan fortsätter plöja vidare med korpgluggarna öppna. I Dalsland, övriga Sverige, övriga Norden och övriga Europa. Varmt välkommen tillbaka till Nya Korpgluggen!

När du utvecklar din blick kan du erövra förmågan att se sammanhangen. Som när Nya Korpgluggens redaktion ses och livligt diskuterar denna landsbygd ur ett litterärt perspektiv. Då upptäcker du som i förra numret av vår tidning en **Eija Hetekivi**, som på sitt egna vis gestaltar förortens, innerstadens och även landsbygdens förutsättningar. Eller som i det här numret – en **Axel Åhman** i Melodifestivalernas KAJ, en författare som skildrat landsbygdsföreningarnas villkor med samma goda humör som humorgruppen också gjort till sitt nu närmast världsberömda signum. På sidan 18 undersöker **Heli Kittilä** Åhmans noveller och alldeles särskilt senast utgivna romanen *Eldsjäl*, där Åhman åskådliggör bygden i en liten ort i Österbotten genom dess kulturella eldsjälar.

Redaktionen rapporterar även från Bibliotopia, som i Västra Götalandsregionens och Bibliotek Dalslands regi i april samlade bibliotekarier från hela Västsverige och halva landet för att fortbilda sig och ur olika infallsvinklar diskutera exempelvis frågor som:

Ska litteratur för läsovana ungdomar skrädarsys för att försöka fånga dem och skapa läsintresse?

Hur kan man kombinera litteraturen och EPA-kulturen?

Hur fungerar bibliotekens demokratiuppdrag i digitaliseringens tidsålder? Och hur främjar man läsande och motverkar mobbing med glitter och glamour?

Nya Korpgluggens Lena Grönlund fortsätter granska litterära kvalitetstidskrifter och tar sig

nu an Ord & Bilds nummer om Fogelstadgruppen, hittar en dalslänning, resonerar kring tidskrifternas betydelse idag och kommer med ett anspråkslöst förslag till kulturråd och regering.

Eva Tranefeldt reser till franska byn Montolieu och hittar litteraturlusten, kreativiteten, mötesplatserna, berättarkonsten och kunskapsutbytet, allt kring den fysiska boken och författarna. Hon berättar om den världsomspännande bokbyrörelsen, som även nått Sverige och som är en väg ur landsbygdens hjälplöshet och marginalisering. Här skapar man egna centrum med hjälp av läsningen, böckerna, läsarna, festivalerna, biblioteken, bokhandlarna, författarna och litteraturen.

Själv utflyttad 08:a berättar jag om en annan sådan, som inte finns med oss längre: författaren och journalisten **Gunder Andersson**. En stor landsbygdsfrämjare i allmänhet och Dalslandslyftare i synnerhet. Ett sista möte blev det i alla fall i Bokdagar i Dalslands Nordiska Litteraturhus i Åmål tillsammans med sambon och litterära kompanjonen **Lena S. Karlsson**.

Detta nummer bjuder dessutom på korsord, där du kan vinna biljetter till 2026 års Bokdagar i Dalsland.

*Victor Estby,
redaktör för Nya Korpgluggen
victor@bokdagaridalsland.se*

Petra Bauer

Jean-Baptiste Béranger

Siri Derkert

Åsa Elzén

Jonatan Habib Engqvist

Lena Eskilsson

Susanne Ewerlöf

Helena Fagertun

Hjalmar Falk

Erika-Johannes Hoff Holmgren

Stefan Jonsson

Ulrika Knutson

Lars-Erik Hjertröm Lappalainen

Ola Larsmo

Katarina Leppänen

Maria Lind

Magnus Linton

Maria Märsell

Hanna Nordell

Nik Ruth Persson

Karin Pettersson

Olivia Plender

Marita Rhedin

Åsa Sonjasdotter

Anders Sunna

Ebba Witt-Brattström

Annika Öhrner

Pris: 120 kr

Prenumerations priser (4 nummer, inkl. digitalt arkiv)

	print	digitalt
Sverige	450 sak	600 sak
Europa	480 sak	630 sak
Världen	580 sak	740 sak
Löpande kortbetalning	10 sak/månad	

www.ordandbild.se

TIDSKRIFVARE KLIPPOCKOR FIKTION KONST KRITIK

Ord&Bild

ETT TEMANUMMER OM

Kvinnliga Medborgarskolan
vid Fogelstad

En frizon för kvinnor

NR 125

120 KR

TIDSKRIFT: ORD&BILD

- KVINNLIGA MEDBORGARSKOLAN VID FOGELSTAD - EN FRIZON FÖR KVINOR

Sakprosaåret 2024

Karin Pettersson

Maria Fåk

Magnus Linton

Kvinnliga Medborgarskolan, Fogelstad, Julita.

Grafisk form: Johan Ahlback, Omslagsbild: Olivia Plender

När Korppluggen skulle bli *Nya Korppluggen* med inriktning mot litteratur om och från landsbygd och glesbygd ägnade redaktionen en hel del tid åt att studera andra kulturtidsskrifter. Det finns många – 2025 fördelar Statens Kulturråd 25,1 miljoner kronor i produktionsstöd till 93 kulturtidsskrifter.

*I förra numret skrev vi om tidskriften **Kritiker** (nummer 2024:72-73). Det var ett temanummer om lantbrukslitteratur, självklart intressant för vår lilla redaktion. Sanna Samuelsson, som själv skrivit en kritikerrosad roman på temat, var redaktör för numret och hon skulle dessutom framträda på en av våra författarkvällar, på Nuntorp Gård i södra Dalsland.*

Nu har turen kommit till *Ord&Bild*, av flera anledningar. Dels för att den är den äldsta svenska kulturtidsskriften som fortfarande utkommer, grundad 1892. Sedan starten har den genomgått flera förändringar men har hela tiden varit en aktuell och viktig röst i svensk kulturdebatt. En annan anledning är att Dalsland fick vara

med i ett av förra årets temanummer om de fyra elementen. Vårt landskap fick representera elementet 'jord' i nummer 2, tillsammans med ännu mer exotiska platser som Västsahara, Israel och Palestina, Ukraina och Lettland. Det var mestadels ganska deprimerande läsning om plundring, svält och förgiftning av vår gemensamma

jord. Ett lättillgängligt och t.o.m. roligt inslag var i alla fall konstkooperativet **Kultivators** 13 *Postrevolutionära övningar*. Ett tema som återkommer i senaste numret, 2025:1, kan man kanske kalla "fred med jorden". Jan Rydén Bonmot skrev om begreppet 'tillväxt' och om hur metaforer styr vårt tänkande. "Vi behöver en vision, en metafor, eller en berättelse som är starkare och mer attraktiv än den tillväxtmetafor som styr oss idag" skriver han.

Nummer 1 2025 är ett temanummer om en hundraåring som känns ovanligt aktuell och relevant, **Kvinnliga Medborgarskolan vid Fogelstad**. Den startades 1925 med syftet att utbilda och stärka kvinnor ur

alla samhällsklasser och arbetsfält så att de skulle kunna ta aktiv del i samhällsarbetet och politiken – vi hade ju äntligen fått allmän rösträtt på riktigt och 1921 kom fem kvinnor in i riksdagen. De tillhörde den första generationen feminister, och till dem kan vi dalslänningar också räkna Elisabeth Waern-Bugge som vi presenterade i ett tidigare nummer av "gamla" Korppluggen.

Historien om Fogelstadsskolan har berättats i flera verk, mest lättillgängligt kanske av **Ulrika Knutsson** i *Kvinnor på gränsen till genombrott* (2004).

I det aktuella numret av Ord & Bild skildras Fogelstad ur många nya perspektiv, bland annat i en artikel av samma Ulrika Knutsson i *Fogelstad : det emotionella landskapet*. Om livet på Fogelstad handlar *Sambandet mellan handens, hjärnans och hjärtats arbete* av **Lena Eskilsson**. Hon är idéhistoriker och skrev 1991 avhandlingen *Drömmen om Kamratsamhället : kvinnliga medborgarskolan på Fogelstad 1925-1935*.

Flera artiklar handlar om Elin Wägner och ekofeminismen, **Ebba Witt-Brattström** skriver om Moa (och lite om Harry) Martinson och Fogelstad och **Åsa Sonjasdotter** visar i *Fred med jorden : att spåra jordbruksminnen och omforma praktiker* hur framsynta och kloka Elisabet Tamm och Elin Wägner var när de 1940 gav ut boken *Fred med jorden*. "Fred på jorden och ett nytt och fredligt förhållande till jorden hör oupplösligt samman" var deras budskap.

Numret är en gedigen genomlysning av vad skolan betytt för alla de kvinnor – konstnärer, författare, industriarbetare,

lärare och blivande politiker som hann uppleva den innan den lades ner 1954 och hur den fortfarande inspirerar fredsrörelsen, miljörörelsen och tredje vågens feminister. Dessutom ingår recensioner. Ola Larsmo skriver om vad 'fiktion' är för något och Karin Pettersson, Hjalmar Falk och Magnus Linton recenserar sakprosaåret 2024.

Låt varje kommunbibliotek få en prenumeration på varje tidskrift som får produktionsstöd så att de når ut till sina läsare!

"Tidskrifter är ett slags tidskrivare" säger **Nik Ruth Persson**. "De skriver sin tid, fångar upp något i samtiden som just den tidskriften - den tidskriftsredaktionen - uppfattar som viktigt att berätta" skriver hon i artikeln *Tidskrivare* där hon undersöker hur Tidevarvet, Ord&Bild och tyska Die Freundin under åren 1928-1933 fångar upp mycket som känns otäckt aktuellt också i vår samtid.

"Har Ord & Bild, Karavan och Provins en roll att spela i offentligheten 2025? Eller bara för de närmast sörjande och bläddrande?" undrade **Jacob Lundström** i Dagens Nyheter den 5 maj 2025 apropå att produktionsstödet sänks samtidigt som kostnaderna ökar, på ett fält som redan är beroende av helt eller halvt ideella insatser.

- När det längtas efter texter

utanför skrollflödet, borde många fler bli närmast sörjande och bläddra i dem, ansåg han.

Ord&Bild innehåller fördjupningar och fokuserar på olika aktuella teman och är alltid intressant och relevant, även om en del artiklar kan vara onödigt svårtillgängliga och teoretiska. Den får tidskriftsstöd från Statens kulturråd, 800 000 kronor av de 25 miljonerna. Att prenumerera kostar 400 kronor om året och då får man också tillgång till deras digitala arkiv. Den är en viktig röst i svensk kulturdebatt.

I motsats till de flesta andra kulturtidskrifter finns den på många svenska folkbibliotek. Men långtifrån överallt. Medan den innehåller massor av intressant läsning, kan vi inte ta del av denna på grund av att vi inte vet om att den finns och även om vi vet det är det svårt att få tag på tidskriften till och med på biblioteket. Vilket slöseri - med värdefull litteratur, med statliga stödpengar som inte når ända fram och vilket förakt för allt det kreativa, intellektuella och administrativa arbete som läggs ner ute på de små redaktionerna. Att de orkar hålla på!

Ett anspråkslöst förslag från periferin: gör likadant som med de böcker som får kulturstöd, sprid ut dem på biblioteken! Låt varje kommunbibliotek få en prenumeration på varje tidskrift som får produktionsstöd så att de når ut till sina läsare. Om biblioteken inte har plats eller inte tid att ta hand om dom så ge bort dom, som de gör med de böcker de inte behöver.

Jag lovar att det finns tack-samma läsare som gärna tar hand om dem!

MONTOLIEU – BOKENS OCH KO

TEXT OCH BILD: EVA TRANEFELDT

Det första jag ser när jag kör in i byn är skylten: Montolieu village du livre et des Arts (Montolieu bokens och konsternas by). Och det stämmer verkligen. Den pittoreska franska, lilla byn är full av antikvariat, boklådor, grafiska verkstäder och konstnärsateljéer. Här finns också ett museum om boktryckarkonstens utveckling.

Montolieu ligger mellan Toulouse och Carcassonne i södra Frankrike. Här bor drygt 800 personer permanent, men tusentals turister besöker byn varje år.

DET BÖRJADE 1990

Det hela började år 1990, då bokbindaren Michel Braibant från Carcassonne kom på idén att göra Montolieu till en bokby. Han ville lära ut den traditionella bokkonsten genom att låta allmänheten möta hantverket direkt. Tack vare hans personliga samling, donationer och hjälp av frivilliga kunde ett museum öppna redan 1991. Samtidigt så öppnades verksamheter av olika slag. Idag finns här ett stort antal antikvariat

och boklådor. Även grafiker, konstnärer och fotografer har bosatt sig i byn.

Michel Braibants museum har förutom sina permanenta samlingar av skrivmaskiner, tryckpressar och annat som rör boktryckarkonstens utveckling även tillfälliga utställningar. Vid mitt besök visades bland annat Philippe Bichons resedagbok från slutet av 1900-talet och början av 2000-talet, en fantastisk utställning bestående av texter och målningar från hans resor till länder som Iran, Indien, Yemen, Etiopien och Uzbekistan.

Montolieu ligger mellan floderna Dure och Alzeau. Under

tidigare år fanns här en stor textilindustri. Men idag har dessa byggnader förvandlats till utställningslokaler, restauranger och bed and breakfast.

KYRKAN MITT I BYN

Naturen är mäktig. Canal du Midi ligger i närheten och på håll kan man se de snötäckta Pyrenéerna. Här finns en rad olika vandringsleder att utforska. En utflykt kan exempelvis göras till kapellet Saint-Roch, som ligger högt med utsikt över byn. På vägen passerar man klostret, som nu är ett pensionärshem för nunnorna i orden Saint-Vincent-de-Paul.

NSTERNAS BY

Kyrkan Saint-André syns på långt håll. Den står mitt i byn vid torget, där männen och några få kvinnor spelar boule petanque.

Kyrkan, som stod klar 1393, sägs vara byggd över ett litet romanskt kapell från 931. Den byggdes till på 1700- och 1800-talet och 1972 klassificerades kyrkan som ett historiskt monument.

PITTORESKA HUS OCH GRÄNDER

Montolieu består av smala, pittoreska gränder och överallt finns små affärer och restauranger. Här finns förutom alla boklådor även hantverksbutiker av olika slag, liksom konstnärstateljeer och grafiska verkstäder att titta in i. Du kan naturligtvis också köpa dina frukostcroissanter varje morgon i byns bageri.

Några dagar under påsken varje år hålls en boksalong i byn. Utbudet av böcker, både antikviteter och nyare exemplar, är stort och de bokälskande besökarna är många.

Två nya svenska bokbyar

TEXT: EVA TRANEFELDT

Runt om i världen finns ett 20-tal bokbyar. Skånska Borrby var först i Sverige, men i år har två nya bokbyar invigts i Skåne, nämligen Albo och Önnköping. Den fjärde bokbyn i landet heter Jämshög och ligger i Blekinge.

Alla bokbyar är olika men satsningen på litteratur, läsande och böcker är den gemensamma nämnaren. I många anordnas årliga festivaler och på de flesta ställen har det vuxit fram andra kulturella verksamheter som konstgallerier, hantverk och antikvitetshandel.

Det hela startades av antikvariatsbokhandlaren Richard Booth i London i början av 1960-talet. Tillsammans med en kollega startade han den första bokbyn i Hay-on-Wye i Wales, en by som fortfarande lever med böcker som dragplåster.

I Borrby bildades en förening sommaren 2010 och med hjälp av EU-pengar kunde en bokby invigas 2011.

FEM HÖRNSTENAR

Bokbyarna har satt upp fem hörnstenar som grund för sin verksamhet.

1. Värna den fysiska boken.
2. Böcker ska vara tillgängliga för många.
3. Ge författare och läsare en mötesplats.
4. Skapa en arena för kunskapsutbyte.
5. Främja berättarkonsten.

Bokbyar finns över nästan hela världen. Många finns i Europa, men även Sydamerika, USA, Asien och Nya Zeeland är representerade.

I 1000 Libraries Magazine listas åtta bokbyar som tidningen rekommenderar att besöka. Förutom Hay-on-Wye i Wales finns japanska Jimbocho med på listan liksom Wigtown i Skottland och Obidos i Portugal. Även Buenos Aires i Argentina rekommenderas ett besök och det samma gäller Fjærland i Norge, Montolieu i Frankrike och Paju i Sydkorea.

Bibliotopia - eller Ska biblioteken göra allt*?

TEXT: LENA GRÖNLUND

FOTO: HELI KITILÄ & VICTOR ESTBY

Den 9 april bjöd Kulturförvaltningen i Västra Götaland och Bibliotek Dalsland in till en dag med fokus på biblioteksutveckling, Bibliotopia, i Gamla kyrkan i Åmål.

Förmiddagen handlade om bibliotekens demokratiuppdrag i digitaliseringens tidsålder. Jag gick bibliotekarieutbildningen i Borås, BHS, 1972-74 och då hette det inte digitalisering utan ADB och var ett hägrande löfte om tillgänglighet och vidgat vetande. Internet fanns inte, bara en militär föregångare som hette Arpanet men det visste varken vi eller våra lärare.

Det är fascinerande att ha varit med om hela utvecklingen från tryckta katalogkort och fotomekanisk utlåning till vår sköna nya värld med sociala medier och AI – ja nästan i alla fall. Ständigt ny teknik, nya uppdrag, nya roller, nya förkortningar och nya användare med nya krav.

När jag blev pensionär kändes det lite som att lyckas hoppa av tåget i sista stund, strax innan det försvinner in i tunneln, in i mörkret. För då började man verkligen känna av problemen med digitaliseringen. Det gick för fort. Det blev för dyrt, det dök upp bedragare, konspirationsteorier och fake news som

motverkade allt vad demokratisering och tillgänglighet hette.

Max Valentin inledde med att berätta om erfarenheter från Ukraina och från svenska bibliotek som tagit på sig rollen som tankesmedjor. Han beskrev biblioteket som en plats där man

- a) kan göra en bildningsresa
- b) kan lösa digitala problem
- c) kan lösa gemensamma utmaningar

IUkraina hade han sett hur c) bytte plats med a) som den viktigaste uppgiften. Biblioteket blev en plats där man möttes för att lösa gemensamma utmaningar. Identifiera utmaningarna, välj rätt metoder, ta vara på det sociala kapitalet och motståndskraften i tider av förändring och osäkerhet var hans budskap.

Jag hängde inte med hela tiden (många nya förkortningar blev det och så var det för små bokstäver framme på skärmen för att jag skulle kunna läsa allt – att dom aldrig lär sig!) men kan lugnt konstatera att dagens bibliotekarier hänger med i denna galopperande utveckling och inget hellre vill än att alla, från soffpotatis till politiker, från BVC till äldreboendet, ska utnyttja deras kompetens och ta vara på den resurs de skulle kunna vara i den pågående digitaliseringen av vårt samhälle. **Marika Alneteg** och **Jonna Steinrud** är digitaliseringsstrateg i Sätters kommun respektive verksamhetsutvecklare inom biblioteksutveckling i Region Gävleborg och de har tillsammans skrivit boken *MIK i praktiken! Biblioteken visar vägen*. MIK står för medie- och informationskunskap och de hänvisade till både UNESCO

och bibliotekslagen för att visa att biblioteken har ett ansvar och en viktig roll att spela för att digitaliseringen ska genomföras på ett bra sätt.

Dagens aha-upplevelse var en liknelse som vi fick av **Terese Raymond**, nationell samordnare för Digidel, som är ett samverkansorgan för digital inkludering. Om vi byter ut "digital kompetens" mot "cykelkompetens" och bestämmer oss för att jobba mot att alla ska uppnå god cykelkompetens så behöver vi uppfylla vissa förutsättningar. Då måste vi bland annat:

- kunna cykla
- ha cykel
- erbjuda möjlighet för funktionshindrade att cykla
- bygga cykelvägar
- utforma standarder för säkerhet och teknik
- åtgärda ojämlikheter och cykelutanförskap

Om vi överför det till "digital kompetens" så kan man konstatera att vi har en bit kvar.

Att lösa digitala problem är (fortfarande) problematiskt. Bibliotekspersonalen utför bland annat en massa arbetsuppgifter som rätteligen andra borde stå för, eller åtminstone betala för. Dit hör myndigheter, banker med flera. Sextio procent av bibliotekens digitala tjänster utgörs av utskrifter, scanning och kopiering, berättades det. Varav bankärenden utgjorde tio procent.

Folkbiblioteken har fått en roll som "digitala fixare". De kan ju i och för sig vägra att hjälpa till med bankärendena eller att fylla i krångliga blanketter på nätet, och hänvisa till den instans där ärendet hör hemma eftersom

de varken har uppdraget eller resurserna. Men hur skulle det se ut? Det är ett demokratiproblem, särskilt på småorter som inte har vare sig bankkontor eller arbetsförmedling. Och hur ska det gå när dessutom staten nu är i färd med att lägga ner sina servicekontor så att man kan få resa femton-tjugo mil för att komma till Arbetsförmedlingen eller Försäkringskassan?

Här skulle folkbiblioteken kunna spela en större roll som till exempel medborgarkontor, framför allt på småorter och i glesbygden. Men kan de, vill de, törs de? Törs de kliva fram och säga att här är vi, vi kan och vill, ge oss uppdraget och resurserna!

Eller ska biblioteket vara bibliotek, hålla sig till kärnuppdraget? Samla, organisera och förmedla kunskap och läsupplevelser, vara en mötesplats för kulturupplevelser och samhällsdebatt - Bibliotopia! Den storslagna tanken om en plats där all kunskap samlas och är gratis tillgänglig för alla, där tanken är fri och böcker är skrivna av människor! Dit är det fortfarande långt och vi har alldeles för bråttom, vi springer vilse och riskerar

att aldrig komma fram. Vi blir lockade på avvägar, luras på våra tillgångar som skogsbönderna under baggböleriet, och hamnar i Dystopia i stället. Som i *Fahrenheit 451*** där brandkårens uppdrag är att bränna alla böcker. I stället för böcker har invånarna stora interaktiva TV-skärmar som underhållning. En liten grupp människor, utanför samhället, memorerar Shakespeare, Cervantes, världslitteraturen.

Den enda säkra platsen för att bevara litteraturen är våra huvuden, i våra minnen.

Vi har fortfarande pappersböckerna kvar, dem kan vi ännu läsa utan skärmar, nät eller maskiner. Men lyckas samhället och biblioteken med både digitaliseringsprojektet och läsfrämjandet så kanske vi kan få behålla både och!

*Ska biblioteken göra allt? var titeln på en bok som Bibliotekstjänst gav ut 1974. Då handlade det om huruvida biblioteken skulle axla rollen som kulturcentrum eller ägna sig åt kärnuppdraget, att vara bibliotek.

**Roman av Ray Bradbury (1953), filmatiserad 1966 i regi av François Truffaut.

Bibliotopia i Åmål

TEXT: HELI KITILÄ

FOTO: HELI KITILÄ & VICTOR ESTBY

Ska litteratur för läsovana ungdomar skraddarsys för att försöka fånga dem och skapa läsintresse? Eftermiddagen på Bibliotopia gav två synsätt på frågan. De kan sammanfattas med antingen: "Nja, om jag skapar böcker som är genuina, sprungna ur mitt hjärta och mitt skapande, kommer de som är intresserade att hitta dem, förr eller senare".

Ungefär så kan tecknaren Peter Bergtings syn på det hela tolkas. Eller så går det att tänka som skolan och biblioteket i Bergs kommun gör för att få ungdomarna att läsa "Vi lindar in läsningen i väldigt fint presentpapper", vilket bland annat innebär pizza, författarbesök och inbjudna EPA- youtubers. Satsningen kallas "EPA Book club" och är skapad av specialläraren Kristina Göransson och bibliotekarien Britt-Inger Rörborn, tillsammans med ungdomar som kör EPA.

Peter Bergting är välkänd i sin hemstad Åmål, dit han och familjen återvänt efter en loop på flera andra håll i Sverige och världen. Hans konstutövande täcker hela spannet mellan serieteckning, illustration och teckning för datorspel. Sedan många år arbetar han åt Dark Horse Comics med skaparen av Hellboy, Mike Mignola, och därmed är det också på sin plats att kalla honom världsberömd.

Han har provat att arbeta med särskild inriktning mot en specifik målgrupp, bland annat i en bok riktad mot fotbollshuliganer (!).

- Boken floppade fullständigt, säger han med ett skratt.

Han har å andra sidan också låtit tecknandet komma först för att därefter bygga en historia kring redan befintliga bilder. På det sistnämnda sättet tillkom boken *Kråkorna*.

Ett pågående arbete tar han avstamp i EPA- kulturen, med en berättelse om ungdomar och de långsamtgående fordon de flesta av oss hamnat bakom på våra landsvägar. Men motiven skapas på ett "Bergtingskt" sätt, med suggestiva och fantasieggande bilder. I berättelsen förekommer en bensinmack, misstänkt lik Tösse-macken söder om Åmål. Vad som skulle kunna hända där, nattetid, går det med tecknarverktygen att hitta på.

På så sätt blir det en bok som han själv har lust att skapa, samtidigt som förhoppningen är att locka en ung målgrupp till läsning.

Samma grupp, det vill säga EPA-ungdomar, har väckt intresse hos två entusiaster som arbetar i skolan och biblioteket i Bergs kommun i Jämtland. Som många andra oroades de av den försämrade läsförmågan och det vikande läsintresset hos yngre.

Vad göra, tänkte Kristina Göransson som är specialpedagog på Fjällgymnasiet, kontaktade bibliotekarien Britt-Inger Rörborn och fick med henne i EPA- karavanen. Inte bokstavigt talat men hon nappade till slut på tanken att till varje pris, nästan, få ungdomar att läsa mer.

Vi frågade "vad skulle få dig att läsa?" och ungdomarna svarade "pizza!" Så klart är detta en högst förenklad version av det arbete de båda gjort tillsammans med ungdomarna och andra medverkande.

Visserligen var pizza ett

stående inslag som användes som lockbete för att initiativt börja med cirklarna. Men det viktigaste var att få läsa böcker som handlade om den kultur som är många av de ungas största intresse, EPA- bilar eller EPA- traktorer, "för det är roligare att läsa om nåt man bryr sig om, annars blir det bara tråkigt", som en av ungdomarna sa.

Dessutom fanns starka önskemål om att få en möjlighet att träffa youtubers inom detta motorområde.

Bokklubben resulterade i två omgångar med läsare och samlade nästan femtio ungdomar i kommunens tätort, Svenstavik.

Författaren till de EPA-böcker som lästes, Pär Sahlin, hälsade på, pratade om böckerna och fick själv inspiration och nya kunskaper som resulterade i ännu en bok om EPA. Den boken är tillägnad ungdomarna som var mäktat imponerade över

att träffa författaren på riktigt och att dedikationen till dem skulle finnas i varenda exemplar av den nya boken.

Felix Eriksson med FE Media och Adam Myllylä med Kul på hjul är välkända för motorintresserade, inte minst av deltagarna i EPA Book club.

Som en belöning för allt läsande kom båda till en länsomfattande EPA- träff i Svenstavik för att bland annat agera domare i bokcirkelns hejdundrande avslutning. De fick bedöma vilken EPA som var risigast, vilken som hade bäst lack och bäst ljud. Det tävlades även i snabbhet i däckbyte och hela träffen arrangerades av ungdomarna själva. I studiecirckelform hade de lärt sig sådant som behövs för att klara av stora evenemang.

Summan av hela Epakardemumman har blivit ökad läsning men också ökad

organisationsförmåga, bättre skolresultat och ungdomar som själva för intresset för böcker vidare till kommande generationer.

För Kristinas och Britt-Ingers del har arbetet resulterat i handboken *EPA book club- Metoder för en lyckad bokcirkel*. Något sådant var inte tänkt från början och heller inte målet.

- Det viktigaste för oss var att ungdomarna skulle börja se sig själva som läsare. Och det har vi uppnått!

Så svaret på om det krävs skraddarsydda böcker för att unga ska vilja bli läsare kan besvaras med: att det absolut är en möjlig väg som visat sig framgångsrik. Men det går också att göra på andra fantasifulla sätt där även vuxna som medverkar har ett eget, genuint utbyte.

Foto: Peter Knutson

Sätta ned klacken och stå emot

TEXT: HELI KITILÄ

Teatersällskapet Bland Drakar och Dragqueens vill med glitter och glamour öka intresset för läsning bland barn. De arbetar också aktivt emot mobbning, utanförskap och psykisk ohälsa och har för sitt arbete belönats med allehanda priser och utmärkelser.

När grundaren och regissören **Petter Wallenberg** tillsammans med artisten **Inga Tvivel**

gästade Bibliotopia i Åmål hade de dagen innan tilldelats priser för årets kulturinitiativ av juryn för Inclusion Awards.

Gruppen besöker ofta bibliotek där de bjuder in till sagostunder som skapar äventyr, glädje och nyfikenhet. På Bibliotopia fick åhörarna ta del av **Bland Drakar och Dragqueens** medryckande aktiviteter med sånger, rörelselekar och magiskt önskeglitter som spreds i bänkraderna av **Inga Tvivel**, för dagen iklädd en krinolinliknande sommarblommig klänning med matchande hatt och svepande, lila fjäderboa.

Den som följt gruppen, till exempel på sociala medier, vet att

mottagandet av denna sagoläsning inte välkomnas av alla. Hat och hot har drabbat medlemmarna och bibliotek och andra arrangörer när de turnerat. Det urgamla fenomenet *drag*, där till exempel män klär och sminkar sig som kvinnor på ett ofta överdrivet sätt, har för vissa människor varit ett rött skynke och orsakat hat och hot gentemot utövarna.

- Men konstformen anses av vissa ha sitt ursprung redan i antikens Grekland och även i Shakespeares pjäser spelades kvinnorollerna av män, berättar regissören Petter Wallenberg.

Han gav också exempel från mer modern teater, film och show där män

framträtt i kvinnokläder (**Dustin Hoffman, Tony Curtis och Robin Williams** med flera) och frågade retoriskt om detta också borde ifrågasättas.

Bland Drakar och Dragqueens har under sina turnéer råkat ut för nedklottrade lokaler och vuxna som velat stoppa sagostunderna och showerna. Något som gruppen tagit illa vid sig av och numera kan de inte längre visa sin turnéplan offentligt på exempelvis hemsidan eller sina sociala medier.

Men vad tycker barnen, har de uttryckt sig negativt, frågar någon i publiken på Bibliotopia. Regissör Petter ser på artisten Inga, som till vardags heter **Jan Ericson** och är gymnasielärare i svenska och drama. De funderar en lång stund och säger sedan.

- Näe, inte en enda gång har något barn sagt något negativt. Och då har vi uppträtt för tiotusentals barn eftersom vi gör tvåhundra föreställningar varje år!

Till och med inför framträdandet på Bibliotopia ifrågasattes medverkan av vissa politiker i Åmåls kommun och enligt tjänstepersoner i kommunen uttalades det att det väl gick an att Bland Drakar och Dragqueens skulle delta på Bibliotopia-seminariet "bara de inte

träffar några barn". Ett exempel på att det ännu återstår mycket att arbeta med för att alla ska känna sig välkomna och inkluderade i samhället och att behovet av glittriga dragshowartister som läser för barn fortsatt finns.

Som Bland Drakar och Dragqueens uttrycker det och som de fick med sig alla på Bibliotopia att skandera:

- Vad gör vi med hat, vad gör vi med hot? Vi sätter ned klacken och står emot!

Bland Drakar & Dragqueens turnerar ideligen. Bland annat debuterar de med såväl sagostunder som musikal på Barnens Bokdagar under Bokdagar i Dalsland 15-16 augusti i Åmål. Program med tider hittar du på bokdagaridalsland.se.

En betydelsefull dalsländsk penna har slutat skriva

TEXT OCH FOTO: VICTOR ESTBY

*Författaren och journalisten **Gunder Andersson** avled i mars, 81 år gammal. Han var född i Dalarna och bodde en stor del av livet i Stockholm, men även i Dalsland, som han skildrat i egna böcker – och lyft fram som landskap och litterärt i monumentala antologier tillsammans med sambon journalisten och författaren **Lena S. Karlsson**. Något som exempelvis resulterat i Dalslands Litteraturpris. Andersson var därutöver bland annat legendarisk medarbetare på Aftonbladets kulturredaktion och ingick i Ivar Lo-prisade författargruppen Fyrskift tillsammans med **Kjell Johansson**, **Reidar Jönsson** och **Hans Lagerberg**. Strax före sin död återvände Gunder Andersson till Dalsland igen.*

I januari 2023 hade Bokdagarna i Dalsland fint besök i sitt Nordiska Litteraturhus: Omåttligt produktiva författarna och journalisterna Lena S Karlsson och Gunder Andersson, som bland annat samlat en stor del av den dalsländska litteraturen i praktverket *Röster i Dalsland* och mottagit Dalslands Litteraturpris!

De hade flyttat från Dalsland till Stockholm drygt tio år dessförinnan och hade aldrig tidigare besökt vårt hus. De var imponerade och vi hoppades få se dem oftare i Dalsland och att få läsa nya, spännande alster av dem och ta emot en del av deras stora bokbestånd, som vi kunde låta nya läsare få möta! Så rik Dalslandslitteraturen är, enades vi om.

Vi drack kaffe i Bokdagargula muggar, där vi satt i de gula emmafåtöljerna i litteraturhusets vackraste rum, som hänger som en balkong över Åmåls åmynning ut i Sveriges största sjö.

Jag visade dem runt i huset och Gunder muttrade nöjt när han upptäckte och närsynt granskade

någon dryg hylldecimeter av sina verk i våra hyllor. Vi kom överens om att hålla kontakten.

De två hade stora planer på nya bokprojekt med utgångspunkt från Håverud, där de bott om somrarna tidigare.

De åren när En Bok för Allas antologier med ett slags landskapskanon för hela landet kom till. Och de erfarna författarna och antologiredaktörerna Gunder och Lena kuskade Dalsland runt och dammsög landskapets bibliotek och litterärt kunniga på traktens litteraturhistoria.

Resultatet blev *Röster i Dalsland*, den första tillgängliga överblicken över denna landsändas texter, verk och litterärt skapande personer från Äldre Västgötalagen fram till Lukas Moodyssons bok och film *Fucking Åmål*.

2008 gav de ut ännu ett omistligt litterärt storverk för ett av Sveriges mest bortglömda landskap att yvas över. Guiden till landskapets då- och samtid, *Äventyret Dalsland*, belönades med Dalslands

litteraturpris, med motiveringen:

”Äventyret Dalsland är en lysande beskrivning över landskapet Dalsland av idag. Med några få historiska bakgrunder skildras de människor och platser som gör landskapet till en levande bygd, så lockande att utforska. Med mycket humor och strapatser, bland igenväxta landmärken, skriver Lena och Gunder med stor kärlek om dagens Dalsland. Inte en hembygdsbok, inte en roman, men ett tidsdokument och ett äventyr att läsa.”

Huset i Håverud var även utgångspunkten för Anderssons humoristiska vardagsessäsamling *08:an på landet: en utbölings betraktelser*. Gunder och Lena hade visserligen sedan länge sin fasta boplatz i Stockholms innerstad, men han var född i Dalarna, närmare bestämt By i Avesta kommun, en småort med knappt hundra invånare 2023.

Så han var ingalunda främmande för landsbygden, men han beskrev sig själv som en 08:a. Som inledningsvis i boken, där han får tampas

Lena S Karlsson och Gunder Andersson i Bokdagar i Dalslands Nordiska Litteraturhus i Åmål januari 2023.

med getingar, mjärddar, brasor, motorsågar, sorkar, snö, löv, rådjur och en massa annat som hör landsbygden till: *"Att skaffa hus på landet förändrar allt. Att ha vuxit upp i den miljön innebär varken räddning eller tröst för den som återvänder. Storstaden är vanebildande, man blir snabbt miljöskadad. Det praktiska livet har blivit främmande. 08:an på landet är en heroisk person. Han slåss mot makter som är honom lika obegripliga som oöverbärliga. Men ger han tappt? Nej. Lär han något av misstagen? Sällan. Blir han utskrattad? Ja. Hade vi ägt den insikten hade vi inte påverkats det minsta. Motargument hade mobiliserats, som att motgångar adlar människan. Men framför allt att misslyckanden är till för att aldrig erkännas, ens motvilligt och under hot om öppet flatskratt. 08:an på landet är modig."*

Han hyllar bykebabben, alltså pizzerian i byn, där det även serveras

kebab. Här kan man inte bara äta sig mätt och inmundiga en karaff vin, utan också få ta del av byns dramatik om man bara spetsar öronen, om otrohet, vardagspassion och stundande skilsmässor. *Vem behöver TV-såpor?*

Aret efter sitt besök i litteraturhuset hittade de ett lämpligt hus i Åmål, där de försökte få plats tillsammans med sitt respektingivande bibliotek, något de egentligen aldrig inbillat sig. Gunder försökte donera sina böcker till Avesta bibliotek, som tackade nej.

Istället försämrades hans hälsa och Lena donerade en försvarlig mängd staplar med flyttkartonger till vår förening, som jag kom och bar ut ur deras hem i omgångar.

Lika mycket som i Gunder Anderssons digra verklista med antologier, novell- och diktsamlingar, romaner, essäer och barn- och ungdomsböcker kunde vi bland de böcker vi tacksamt

tog emot få en bild av författaren, journalisten och läsaren Gunder Andersson: Egenutgivna boxarmemoarer från New York med dedikation blandat med svenska storromaner och diktsamlingar i mikroupplagor.

Lena och Gunder skulle tillsammans ha presenterat sina nya böcker på Bokdagar i Dalslands sommarfestival framöver och ett nytt kapitel i Dalslandslitteraturen av paret Karlsson-Andersson skulle skrivas. Det bestämde vi den där januaridagen 2023. Men det blev bara det här mötet, det här minnet.

Fast böckerna de skrev finns kvar i litteraturhuset i Åmål, i "de litteratära överraskningarnas Dalsland", som de skrev på baksidan av "Röster i Dalsland".

Deras insatser för Dalsland och landskapets självkänsla och kunskap om sig själv går inte att överskatta.

RECENSION AV ÄLVEN I MIG, JANNETE HENTATI

TEXT: Heli Kittilä

”Om det är någonstans jag ska börja så är det ändå här, vid vattnet där jag själv växte upp”. Så inleds **Jannete Hentatis** bok *Älven i mig*. Som den första meningen antyder handlar det om att återvända till sin uppväxtplats, i det här fallet om att utforska rötterna på framför allt moderns sida. Var finns ens ursprung, för den som flyttat många gånger, frivilligt och ibland ofrivilligt? Var är en människa rotad när själva den fysiska platsen inte längre finns kvar?

Många är intresserade av samma frågor, att döma av intresset för släktforskning, hembygdsfrågor och för berättelser om kända och okända människor från ”förr i tiden”. I alla fall hos mig väcks en nyfikenhet över bokens tema och hur andra söker sitt ursprung och sin familjehistoria.

Och fler än jag har nog suttit lutade över högar av gamla urblekta bilder och – som Jannete Hentati – funderat över om det finns okända släktingar någonstans, vad dessa i så fall gjort och gör, var de bott och om det finns någon kvar som kan berätta något av betydelse för en själv.

Älven i mig handlar också om fysiska platser, inte minst Lule älv i hela dess sträckning. Det visar sig att familjehistorien är tätt sammanflätad med den och med samhällets utveckling i stort.

Undersökningen av släktens historia flödar, rinner och forsar parallellt med historien om vad som egentligen hände när vattenkraften i de norrländska älvarna togs tillvara. Hentati nöjer sig inte med att

gräva i de egna rötterna utan beskriver på ett levande sätt hur det gick till när de norrländska älvarna tämjdes.

Flödena tvingades in i mastodontlika kraftverk och underjordiska tunnlar för att mätta det oändliga behovet av elektricitet som det moderna samhället krävde, och fortfarande kräver.

Idag tar vi som sticker kontakten i väggen för givet att strömmen finns där. Det går att teckna avtal med miljövänligt framställd el och bland dessa energislag framstår vattenkraften som given, vid sidan av sol- och vindkraft.

Men hur gick det egentligen till när riksdag och regering en

”

*Idag finns få
spår efter dessa
samhällen...*

gång bestämde sig för att reglera vattenkraften? Jannete Hentati tar sig an den frågan och allt eftersom hon själv letar sig uppströms längs Lule älv avslöjas processerna bakom denna ”reglering”.

Sakta framträder vidden av hur utbyggnaden av kraftverken i älven inte bara påverkat vattendraget utan också författarens släkt och dess historia.

Hentati rör sig bland annat till det som ser ut som enorma

sjöar, men i själva verket är vattenreservoarer som breder ut sig kvadratkilometervis, med sterila stränder där inget bestående kan växa eftersom vattenlinjen ideligen höjs och sänks. Nivån regleras utifrån rikets behov av elektricitet och då får naturen, och därmed de kringboende människorna, försöka anpassa sig och acceptera de stränder med skrävelstenar som uppstår.

Boken beskriver hur allt började med de så kallade vattenrallarnas arbeten med anläggandet av vattenkraftverken. Vattenrallare var de arbetare och tjänstemän som under korta perioder bodde i speciellt upbyggda samhällen längs älven, platser som inte fick vara kvar utan revs när de underjordiska tunnlar sprängts färdigt och när kraftverken gjutits och murats klart.

Idag finns få spår efter dessa samhällen men författaren för oss med i sökandet efter sådana

platser där hennes släkt bott. Inte heller renbeteslanden finns kvar på de ursprungliga markerna, där samerna förr drev fram sina renar, från sommaren i fjällen till vintrarna närmare kusten.

Samernas och andra fjällboendes boplatser, samhällen, byar, stränder och vattenfåror antingen dränktes eller torrlades för gott. Då har de delar av författarens samiska släkt som berörts också fått flytta på sig.

Jannete Hentati bjuder läsaren på både en samhällshistorisk och personligt historisk resa. Hon skriver om "alla oss som bär på ett eller annat hål i berättelsen om oss själva" och att färden längs älven är ett sätt att fylla dessa luckor.

Redan från början vet hon att några av hennes närmaste släktingar arbetat för Vattenfall och därför blir ett första mål ett av de samhällen där familjen bott men där det nu bara finns vitttrade husgrunder kvar. Ändå vill de som bott där söka upp platsen för något slags återträff. Det är en ganska gripande bild som träder fram i skildringen av en plats där det egentligen inte finns något att haka upp minnesbilderna på.

Hentati jämför med sin barndoms uppväxtmiljöer i Luleå, sin fars födelsestad vid Medelhavet, som de ofta besökt och minnesbilderna är tydliga ifrån, samt Gotland där maken är uppväxt. På alla dessa ställen finns fortfarande byggnader, gator, åar, stränder och annat som gör att minnet får hjälp på traven när någon undrar "kommer du ihåg när...?". Till skillnad från vattenrallarnas samhällen där skolor, boningshus, biografier och idrottsplatser jämnats med marken. Liksom de renbetesmarker som samerna kring Lule älv gång på gång fått överge.

Men hur ska människor förhålla sig till sina rötter när platserna är radikalt förändrade? Vilka minnen finns kvar när barndomshemmet är helt utplånat av antingen grävskopor eller massiva vattenflöden?

Det Hentati gör är att metodiskt gräva fram miljöer, människor och minnen, lyfta fram historien av elektrifieringens konsekvenser och samtidigt hitta sina egna rötter. För under resans gång finner hon sin egen

”

en personlig och stark berättelse om att rota sig och att inte längre ha någon plats att rota sig på

släkts historia där det visar sig att den är olösligt förbunden med både den samiska befolkningens och vattenrallarnas historia, ja, hela Sveriges historia faktiskt.

Som så ofta i verkligheten är inget i berättelsen bara svart eller vitt, allt är komplext, snårigt och motsägelsefullt. Några släktingar har varit renskötare och samtidigt arbetat med att fälla skog för att Vattenfall skulle kunna dämma upp älvar och därmed översvämna de egna renbeteslanden. Jannete Hentati beskriver främst de mindre kuggarna i detta maskineri, hur överlevnaden på kort sikt ibland kommer i första hand då besluten som påverkar tusentals människor fattas i en helt annan ände av landet. Men hon väver skickligt in myndighetsbesluten som ligger till grund

för samhällenas och familjernas både ut- och avveckling.

Det är en beskrivning av ett Sverige för inte så länge sedan, med en jämnloppande skildring av nutiden då behovet av elektricitet ingalunda minskat. Bland annat får vi följa med när Hentati gör ett besök i en av de enorma serverhallarna som byggts i norra Sverige. Hela tiden är det hennes nyfikna frågor som lotsar läsaren och underlättar förståelsen för vad vårt sätt att leva kräver.

Boken kan ses som en långt och genomgripande reportage om hur människor, djur och natur påverkades och fortfarande påverkas av ingrepp i miljön. Då och då hörs i debatten förslag om att ytterligare bygga ut vattenkraften för att tillgodose elbehovet. Här i Dalsland pågår motsvarande diskussioner när förslag på gruvetablering eller anläggande av vindkraftsparker förs fram.

För att undvika en situation där lösningar på energibehovet letas "någon annanstans" än på den egna bakgården är det intressant att läsa Hentati. Hon fördjupar förståelsen för energifrågans komplexitet och när jag skriver det låter det som om jag läst en dammig faktabok.

Men *Älven i mig* är, trots de rika sakuppgifterna, mer en personlig och stark berättelse om att rota sig och att inte längre ha någon plats att rota sig på, om att frivilligt flytta och ibland tvingas flytta. Samtidigt är det en påminnelse om vilka konsekvenser det får om naturen utnyttjas maximalt, utan hänsyn till människor, djur eller natur.

Det är ingen bok jag sträckt läst, den har fått vila emellanåt när funderingarna behövt vandra, vilket jag menar är ett gott tecken på tankeväckande litteratur.

Eldsjäl

och annat av Axel Åhman i KAJ

TEXT: Heli Kittilä

Ingen har väl missat den finska humorgruppen KAJ och deras glädjepillerdänga Bara bada bastu? Vad alla kanske inte vet är att Axel Åhman, mittenbokstaven i humorgruppen, förutom revytexter och musik, också skriver böcker.

Han debuterade 2020 med novellsamlingen *Klein*, dialektalt för ordet klen. Ordet speglar karaktärerna i novellerna som kämpar med sin manlighet och vill framstå som allt annat än just klena men som inte alltid når ända fram.

Innan *Klein* gavs ut kom Axel Åhman 2017 på tredje plats i en novelltävling med berättelsen *Bastutronen*. Den är skriven i en tragikomisk stil som känns utmärkande för författaren.

Novellens huvudkaraktär råkar i simhallens "karabastu" (bastu för karlar) hamna närmast ämbaret med vatten. Placeringen ger honom makt att diktera hur ofta man ska skopa över bastukaminen för att få upp ånga och värme. En plötslig önskan uppstår om att bli en bastukung, som får övriga män att krokna, i alla fall är det vad huvudkaraktären tror förväntas av honom.

Romanen *Eldsjäl* publicerades av Schildt & Söderströms förlag 2023 och handlar om hängivna,

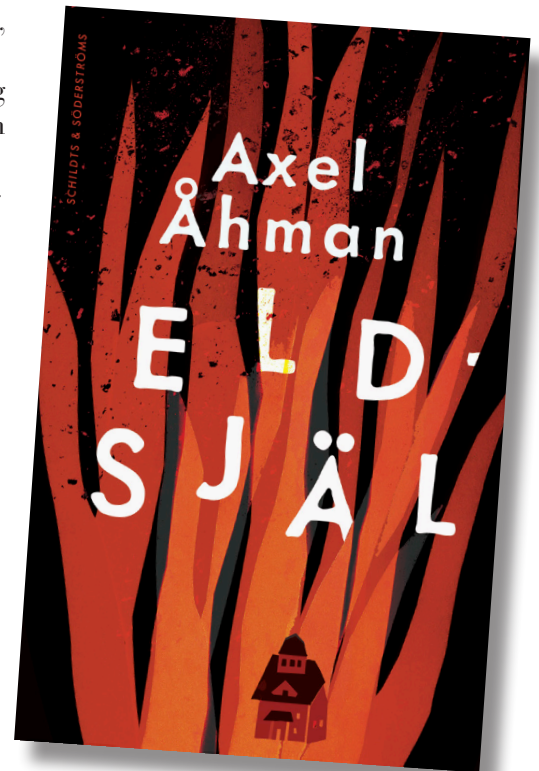
engagerade människor, eldsjälar, på en liten ort i Österbotten i Finland. Att brinna för en viktig sak visar sig ha ett pris, om man i engagemanget riskerar att förlora det som trots allt är det viktigaste i livet, sina relationer.

Eldsjäl gestaltar olika sätt och bevekelsegrunder för att ge mer eller mindre av sig själv för en bygds bästa. I boken är det en lokalrevy som ska sättas upp av bygdens folk, alla amatörer i den meningen att de försörjer sig som till exempel vaktmästare eller butiksbiträde, samtidigt som de vill ge allt i sina roller i revyn.

Axel Åhmans sätt att skriva innehåller både humor och allvar, distans och djup. Några karaktärer är mångsidigt tecknade, inte minst Daniel som är motorn i uppsättningen av revyn, en slags allt-i-allo som både skriver texter, ser om det gamla huset där revyn spelas och försöker få skådespelare att ställa upp. Eller är det så att han tagit alltför stor plats så att andra dragit sig tillbaka?

Eldsjäl ger utrymme för Daniels och viktiga karaktärers såväl bättre som sämre sidor. Vissa andra personer är mer skissartat beskrivna, de som befinner sig i periferin och, precis som i en revy, har mindre roller i berättelsen. Men jag tycker inte de framstår som karikatyrer, det finns en värme kring dem alla, hur än de beter sig under berättelsens gång.

Jag tror att karaktärsteckningen och valet av tema och miljö beror på författarens egna erfarenheter av att sätta upp

revy i det lilla samhället Vörå i finska Österbotten. Kärleken till lokalrevyn, människorna som ser till att revyer kan spelas och hembygden lyser igenom i boken. Det är en fin beskrivning av det arbete som sker på ideell väg i alla möjliga föreningssammanhang.

Uppenbarligen ser det ut i Finland som det ser ut i Sverige. Om landsbygden ska leva hänger det på eldsjälarna- bara de inte tar eld och bränner ut sig. Det kan då finnas behov av att "Bara bada bastu"- i lagom temperatur!

**Länk till berättelsen
Bastutronen:**

<https://vilaser.se/bastutronen-av-axel-ahman-klein/>

GETING- FÄRGAD MED SVART	RÄKNAS SOM PASSA- GER	ÖGNAD IGENOM FLOD I ÖST	↓	LIGATUR I SPAN- SKAN	SKRIVANDE BESKOW MEN INTE ELSA?	1000 FÖR CAESAR INTE MIG	←	HENNES DEBUTROMAN?						
SPORT- KLUBB OCH ANGÅR	→					→		DONA- TORN						
↓					FAVO- RIT- KROG	BLOD- SOCKER- MÄTT STAD								
→				AM- PER			▼							
FUTTIG			↓	SIBIRISK BARR- SKOG SKOJA		→		STRÖMBERG PÅ MÄSSAN						
ÄR EJ OPP- NADE BÖCKER	→							HJÄRTE- VARM	MÄSTER- SKAP	MÖJLI- GA ATT LAGA	↓	EXISTE- RA	↓	BIOLOGI I ÄLDRE TIDER
OXUDDE 42-25		STOR PIPI				PELLE PÅ FILM VÄNINGS- PLAN								
MED- VERK- AR PÅ BOK- DAGAR- NA I ÅR	→	DIGIVER- SKOR				▶						HUR SA? SÄDOR- KATS I HUS	→	
PYTON						▼		G O J A	GE- NE- RERA	IDEAL- SLAG I GOLF FÄSTE			TVÅ LIKA	
→		STJÄRNA IGNORE- RA			DE- PARTE- MENT		ÄR TUNGA KULS- PRUTOR	→				BRU- TEN		
JORD- BRUKS- PRO- DUKT					KAN ANAS I MOSSEN BETECK- NING								GRAV- RESTS- BYGG- NAD	
→				LÄNGST NER SPORT- KVINNA								TO BE ANNO- UNCED		
HA SIN GRUND I?		FALLA IHOP HÖG STÄMMA				MUSIK- TECKEN LYRISK DIKT			ESC I ÅR PLANK- SKAPARE UTAN EL					
MÖRK TID					TREND LÄKAR- TYP	↓	HÖGT ROP					NATURAL HORSEMANSHIP		
PÅ KIEL- BIL							INDU- STRI					TÄV- LING	IDROT- TAR	
								▶						▶
↑	DET BÖR FA DRA			→	FRAM- FÖRS MED RODON				GJORDE OBSER- VANT		MUSI- KALISKT VERK			
SKRIVER HAN OM I AKTUELL BOK?														
														
						→	SKICK- ADE P I ADLER- OLSEN- BOK		BÖR VARA VASS		REKLAM NATUR- LIG HÖJD		BLUFF I BLADET	
						GENOM- FÖRS					↓	BITER KOLMO- NOXID		
									FOR- DONS- TILLVER- KARE					↓
						→	RASAN- DE	→			KLARA AV			→

LÖS KORSORDET OCH TÄVLA OM FINA PRISER!

1:a pris: Presentkort från Åmåls
Bokhandel/Ugglan (500 kr)

2:a pris: Presentkort från Åmåls
Bokhandel/Ugglan (300 kr)

3:e-4:e pris: Presentkort från Åmåls
Bokhandel/Ugglan (100 kr)

Lämna in lösningen senast 1 sept till:

Bokdagar i Dalsland
Kyrkogatan 14
662 31 Åmål

Namn:

Adress:

.....

.....

Dalslands Sparbank

**För andra banker är vår
region en liten del av
Sverige
- för oss betyder den allt.**

Tillsammans utvecklar vi Dalsland

Bengtssfors **BOK & PAPPER**

BÖCKER • BILDER • KONTOR
KORT • PYSSEL • PRINT
FOTOGALLERI

**Vi tillverkar även FineArt-utskrift
av era fotografier upp till A2-storlek!**

Storgatan 16 • 666 30 Bengtsfors • 0531-100 11
info@bengtssforsbokhandel.se
www.bengtssforsbokhandel.se

Lilla butiken med det stora innehållet

NU FINNS ÅMÅLS BOKHANDEL I HELA DALSLAND!

*Ny webbshop där du
kan handla lokalt och online.
Få hemskickat eller
hämta i vår butik.*

WWW.AMALSBOKHANDEL.SE

**Åmåls Bok- &
Pappershandel**

*Affären som
har lite tur!*

**BOKA
DALSLAND**

**Upptäck
sommarens
alla aktiviteter
i Dalsland**

*Hitta, välj och boka alla
dina sommar-
aktiviteter på
ett och
samma ställe.*

DALSLAND.com